

חבל נחלתו

אלו אינם קיימים הם דורשים את המבטל לשלם את הרווח העתידי וכש"כ אם התחייב לכך (ריטב"א). ויש הסוברים שהוא פטור מלא של גרמא ורק אם התחייב

וקבלו חכמים את דבריו כמחייבים מתחייב בתשלום, אבל במקומות אחרים פטור על כך.

סימן נ

תביעה כנגד שליח-מתווך

הוא מתווך בשכר?

שאלה

תשובה

א. במחשבה ראשונה נראה שאין כאן שום מקום לתביעה אלא תרעומת בלבד. והטעם מפני שלא היתה שום התחייבות הדדית בין השוכר לבין השליח-מתווך. השליח ייצג את הציבור בפני המוסדות אבל לא היה קניין ולא היתה שום פעולה בין שניהם המלמדת שאת כל פעולת השכירות הוא מתנה לפי דברו של השליח. וא"כ אף אם השוכר הפסיד כתוצאה מדברי שליח הציבור הוא לא התנה את השכירות בכך. ודומה הדבר למי ששמע שהנהר עלה על גדותיו והשליך מציאות לחוף ובזבז את זמנו לאסוף מציאות והתבדה, וכי יכולה להיות לו טענה כלפי מפיצי השמועה לכל היותר הם גרמא בנזקין מפני שהפיצו שמועה לא מבוססת. וכן הדבר לגבי מקרה דידן הרי לא כפווה להיכנס לדירה בשכירות כאשר גובה השכירות אינו ידוע, ולכן אינו יכול לטעון אלא כלפי עצמו.

ב. במידה והוא היה נכנס לדירה ואומר לשליח: 'שים לב שאני סומך על אמירתך על גובה שכר הדירה'. יש מקום לדון האם במקרה כזה השליח מתחייב.

אדם היה זקוק לשכור דירה בישוב. האחראי על הקשר עם בעלי הדירות (המדינה ומוסדות מיישבים אחרים) הציע לפניו שתי דירות לשכירות, האחת לכניסה מיידית והאחרת לעוד מספר חודשים. החיסרון בדירה לכניסה מיידית היה שלא נגמר המו"מ עם בעלי הדירה על גובה השכירות. השוכר נכנס לדירה הראשונה אולם לאחר כחודשיים מכניסתו התברר שעל אף שדובר על מחיר שכירות נמוך, המחיר שסוכם עם בעלי הדירה הוא מחיר שכירות גבוה. לשוכר הדירה נודע רק לאחר כחצי שנה מכניסתו שהוא צריך לשלם מחיר גבוה מכפי שדובר עליו בראשונה.

השוכר טוען: אם היו מודיעים לי לאחר חודשיים שאצטרך לשלם מחיר גבוה הייתי יוצא מן הדירה הראשונה ושוכר את הדירה השניה, אולם כיון שנודע לי רק לאחר חצי שנה והשקעתי כבר בדירה הראשונה אני מעוניין להישאר בה. המתווך/שליח טוען שעקב טרדות שכחו להודיע לשוכר שנקבע לדירתו מחיר גבוה. האם השוכר יכול לתבוע את השליח המתווך ואם כן על כמה ממון? האם יש נ"מ בין אם הוא מתווך בחינם לבין אם

ג. ולכאורה עדיין יכול השוכר לטעון: סמכתי עליך שתודיעני ברגע שיוודע המחיר או אם הוא ישתנה ממה שחשבו כשנכנס השוכר לדירה. ונראה שאם יש דברים המוכיחים על כך, או שזה נאמר בפירוש – יש מקום לטענת היזק מדינא דגרמי. אולם במקרה הנוכחי לא הותנה הדבר בפירוש ולכן אין מקום לטענה.

יש להוסיף, שהשליח לא יכול היה לקבוע מחיר בזמן השכירות מפני שהוא היה תלוי בסיכומים עם המוסדות המיישבים, ולכן אפילו היה נאמר לו שסומכים עליו שזה המחיר הקבוע, הוא לא יכול לאשר זאת ועל כן אין משמעות לאמירה כלפיו "חזי דעלך קסמיכנא".

ד. יש לשים לב לענין נוסף: אין המדובר במתווך שהוא ישות משפטית נפרדת, אלא המדובר בשליח מתוך חברי הישוב שמסכם דברים עם המוסדות המיישבים עבור המתגוררים בישוב. אין לו שום רווח ממוני אם יצליח לסכם על מחיר נמוך או על מחיר גבוה. וכמו"כ הוא מטפל בעשרות עניינים נוספים, ההסתמכות עליו היתה יכולה להיות בעת הכניסה לבית, ובעת הזו הוא לא יכול היה לומר דברים מוחלטים, אבל לאחר מכן היו עוד עשרות דברים שטיפל בהם, וההסתמכות עליו לשעה אינה קובעת הסתמכות לכמה חודשים, ושונה הדבר ממתווך המקבל תשלום על עבודתו ולכן ניתן להתריע לפניו: 'אם יקבע לבסוף מחיר גבוה מסכום מסויים הודיעני ואחליט על צעדי'. כמו"כ השליח במקרה שלפנינו אינו שליחו של התובע אלא הוא שליח הציבור, וכאשר השליח מסכם עניינים עם המוסדות הוא מעביר את סיכומיו

נאמר בבבא קמא (ק ע"א): "ריש לקיש אחזי ליה דינרא לרבי אלעזר, אמר: מעליא הוא, אמר ליה: חזי דעלך קא סמיכנא. א"ל: כי סמכת עלי מאי למימרא? דאי משתכח בישא בעינא לאיחלופי לך, והא את הוא דאמרת: רבי מאיר הוא דדאין דינא דגרמי, מאי לאו ר' מאיר ולא סבירא לן כוותיה? א"ל: לא, ר' מאיר וסבירא לן כוותיה".

מבאר תוספות (ב"ק ק ע"א ד"ה אחזי) שר' אלעזר עדיין לא היה בקי אלא הדיוט ולכן אם הדינר היה נמצא רע היה צריך להשיב תמורתו לר"ל. אולם הרי"ף (ב"ק לה ע"ב) כתב: "שמעינן מינה דהדיוט לא מיחייב לשלומי עד דמודע ליה דעליה קא סמיך דאי לא מודע ליה מצי א"ל לא ידענא דעלי קא סמכת ואי מוכחא דעליה קא סמיך לא צריך לאודועיה".

והרמב"ם פסק (הל' שכירות פ"י ה"ה): "וכן המראה דינר לשולחני ואמר לו יפה הוא ונמצא רע אם בשכר ראהו חייב לשלם אע"פ שהוא בקי ואינו צריך להתלמד, ואם בחנם ראהו פטור והוא שיהיה בקי שאינו צריך להתלמד, ואם אינו בקי חייב לשלם אע"פ שהוא בחנם והוא שיאמר לשולחני עליך אני סומך או שהיו הדברים מראין שהוא סומך על ראייתו ולא יראה לאחרים..."

במקרה הנוכחי אמנם הוא ודאי סמך על אמירת השליח, וא"כ אם הלה היה אומר בודאות: זה גובה השכירות ואח"כ התברר שאינו כך אולי היה מקום לתביעה, אולם כאן שני הצדדים מודים שבזמן שהשוכר נכנס לדירה עדיין לא נקבע המחיר. וא"כ כיצד יכול השוכר לטעון "חזי דעלך קסמיכנא". ועל כן אין השליח גרמי בנקו של השוכר.

חבל נחלתו

למזכירות הישוב. ולכן אין מקום לומר לו שמסתמכים עליו. וכלפי מזכירות הישוב התובע לא טוען שסיכם עימם דבר ולכן אין מקום לתביעתו.

סימן נא

רווח מן הצד לגבאי צדקה

שאלה

אוסף כספים לצדקה באופן חד-פעמי, קיבל כחמישים שקל להוצאות. האוסף קנה בקבוק שתיה, תוכן הבקבוק היה מקולקל, הוא החזירו ליצרן וקיבל כפיצוי ששה בקבוקים למי הם שייכים: למפעל הצדקה השולחו או לגבאי שקנה והתעסק עד שקבל את הפיצוי הגבוה?

תשובה

א. שאלה דומה מופיעה במצבים שונים בחינוך, כאשר צריך לדון בשתי שאלות: ראשית מה היחס בין השליח לשולחו. היינו, האם מדובר בשותף או בשכיר או בשליח וכד', והשאלה השנייה היא מהו גדרו הממוני של הכסף הניתן לשליח, האם הוא הוקנה לו לגמרי כשכר או במתנה, או שהוא נועד לצורך פעולה מסוימת ומתנה בכך, ואם הוא לא הוצא ליעודו הוא עדיין פקדון ביד המקבל והוא צריך להשיבו לנותן. יש להדגיש שאם הכסף הוא בהלואה ביד המקבל הוא רשאי להוציאו ורק צריך להשיב סכום זהה בתום ההלואה, ולכן במצב זה ודאי המקבל רשאי להוציאו למה שירצה.

ב. לגבי השאלה הראשונה ברור הוא שיש לחלק בין שותף לבין שכיר או שליח. שותף צריך להוכיח שרווח מן הצד הוא שלו ונקנה בכספו. במסכת בבא בתרא (נב

ע"ב): "אחד מן האחזין שהיה נותן ונושא בתוך הבית, והיו אונות ושטרות יוצאין על שמו, ואמר: שלי הן, שנפלו לי מבית אבי אמא — עליו להביא ראיה; וכן האשה שהיא נושאת ונותנת בתוך הבית, והיו אונות ושטרות יוצאין על שמה, ואמרה: שלי הן, שנפלו לי מבית אבי אבא או מבית אבי אמא — עליה להביא ראיה. מאי וכן? מהו דתימא: אשה כיון דשביחא לה מילתא, דאמרי קא טרחא קמי יתמי — לא גזלה מיתמי, קא משמע לן". עולה ששותף או אשה המתעסקת בכספים השייכים ליתומים צריכה להביא ראיה על כך שהקניינים הרשומים על שמם הם תוצאה של ממון אחר ולא רווח ממון השותפות.

וכן בתשובות הגאונים (קרוניל סי' מב): "ושאלתם שני שותפין שהיו אחד מהם נושא ונותן וקנו שדות וכרמים וכתבו על שם אחד מהם לסוף טען אחד מהם ואמר של אמי הן שנפלו לי ממנה והממון של אמי הוא על מי להביא ראיה? כך הדין **זה שאמר של אמי הן עליו להביא ראיה** דהא אמור רבנן אחד מן האחזים שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאות על שמו ואמר שלי הם שנפלו לי והלכה כשמואל אבל הכא כרב הלכך שותף זה אם הביא ראיה דבר מפורש מבורר כי אמו נתנה לו הממון וקנה בהם שדות וכרמים הללו מעמידין אותם על ידו ואם לאו הרי הם של שניהן".